



Rapport om genomförandet av

KULTURARVSDAGEN 2010

Arkiven - vägvisare till kulturarvet

Förberedelser

Planeringen påbörjades i maj inom föreningens styrelse som då utarbetade förslag till programpunkter. Riksantikvarieämbetet hade i år ändrat dagens namn från *Kulturhusens Dag* till *Kulturarvsdagen*. Man hade också fastställt dagens tema till *Kulturens vägar*, en rubrik som styrelsen ansåg allt för bred och därför snävade in till *Arkiven - vägvisare till kulturarvet*. Målsättningen var att arrangemanget skulle ge en orientering om vilka arkivsamlingar som finns i Karlstad, hur man kan söka i dessa och vad man kan förväntas hitta.

Kontakter togs med medarrangörer via telefon och e-post och planeringsgruppen kom att utgöras av Pererik Ekeberg, Elisabet Larberg, Bengt Åkerblom och Hans Olsson (Föreningen Karlstad Lever), Per Berggrén (Carlstads-Gillet), Anders Ek (Kultur- och fritidsförvaltningen), Erik Gustavson (Sverige Amerika Centret), Lena Fjellborg (Karlstads kommunarkiv och Arkivcentrum), Peter Olausson (Värmlandsarkiv), Susanne Olsson, Helena Røjder, Lars Sjöqvist, Mattias Libeck och Mari Stenström (Värmlands Museum), Carl Göran Tollesby och Lennart Fernqvist (Karlstads Hembygdsförening) samt Maria West (Stadsbyggnadsförvaltningen). Ytterligare ett antal personer kom senare att delta i det praktiska arbetet inom de olika medarrangerande föreningarna och organisationerna.

Det slutliga programmet fastställdes i slutet av maj och rapporterades till Riksantikvarieämbetet och kommunens evenemangskalender som därefter publicerade uppgifterna på sina hemsidor. Ett egen programblad utformades och fanns tillgänglig för utskrift i augusti via Karlstad Levers och medarrangerande föreningars hemsidor. Tryckta programblad spreds samtidigt också via Värmlands Museum och Turistbyrån och genom brevutskick. I augusti finlisades de sista detaljerna med annonser och tidpunkter för utskick, presskonferens, mm.

Genomförande

Kulturarvsdagen 2010 inleddes kl 12.00 i hörsalen på Värmlands Museum där antikvarie Mattias Libeck invigde dagen med utdelning av Värmlands Museums diplom för god byggnadsvård 2010. Diplomet utdelas årligen till personer, organisationer eller företag som bevarat och varsamt vårdat äldre byggnader och byggnadsmiljöer eller på annat sätt gjort insatser för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Årets mottagare var tre till antalet. Hammarö kommun för upprustningen av de gamla fiskestugorna på Härön som uppfördes mellan 1880 och 1920 och fungerade som "överlevnadsstugor" för de Hammaröbor som vinterfiskade. Kommunens renovering innebär att man värnar spåren av den fiskekultur som är en viktig del av Hammarös kulturarv.

Det andra diplommet mottogs av Bengt och Birgitta Nilsson för deras varsamma renovering av ett tidstypiskt bostadshus från 1931 i Edebäck. Med stor medvetenhet om byggnadens kulturhistoriska värde och respekt för husets karaktär vid renoveringen utgör det tillsammans med uthusen en miljö som berättar om landsbygdens egnahemsbyggande vid 1930-talets början. I sin interiör speglar bostaden tydligt övergången från ett äldre byggnadsskick präglad av hantverksmässigt utförda detaljer till efterkrigstidens strävan efter modernitet och släta ytor.

Kulturarvet

Kulturarvsdagen 2010
söndag 12 september kl 12.00 - 16.00
på Värmlands Museum

Arkiven är en utomordentlig vägvisare till vårt kulturarv! Men vilka samlingar kan man leta i? Hur söker man? Vad kan man hitta? Under kulturarvsdagen får du svaren!

Föredrag i hörsalen

Vägar till värmländsk historia föredrag med historiker Peter Olausson 12.00.

Museet och dess arkivsamlingar presenteras av arkivarie Helena Röjder och fotograf Lars Sjöqvist 13.00.

Sverige Amerika Centrets samlingar presenteras av dess chef Erik Gustavson 14.30.

I museets foajé

Värmlandsarkiv, Folkrelöselsernas arkiv för Värmland, Karlstads kommunarkiv och Landstingsarkivet informerar om sina verksamheter 12.00 - 16.00.

Bokbord med karlstadslitteratur.

Gratis entré - Välkommen!

Passa också på att besöka Värmlandsrummet på Stadsbiblioteket där Bengt Åkerblom berättar om Stiftsbibliotekets samlingar kl 14.00 - 16.00.

Ett arrangemang av Föreningen Karlstad Lever i samarbete med
Arkivcentrum, Karlstads-Gillet, Karlstads hembygdsförening, Värmlands Museum och med
ekonomiskt stöd från Karlstads kommuns kultur- och fritidsnämnd och stadsbyggnadsförvaltning.
FÖRENINGEN KARLSTAD LEVER Verkstadsgatan 1 652 19 Karlstad Telefon 054 - 10 00 00 www.karlstadlever.nu

Den tredje diplommottagaren var Munkforsbostäder för deras räddningsaktion för att bevara uthusen vid de över 100 år gamla arbetarbostäderna på Heden i Munkfors. De tidigare rivningshotade uthusen är av stor betydelse för förståelsen och upplevelsen av den riksintressanta bruksmiljö som hela den samlade bebyggelsen med herrgård, industribyggnader, bostadshus mm utgör. Bostadsbolagets beslut att låta husen stå kvar och rustastas säkerställer nu ett långsiktigt bevarande av en viktig del av Munkfors kulturarv.

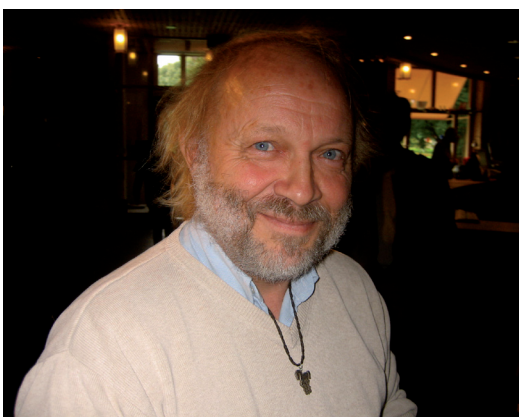
Efter diplomutdelningen fortsatte programmet med dagens första föredragshållare. Historikern Peter Olausson gav under rubriken *Vägar till värmländsk historia* en orientering om arkivverksamhetens utveckling, från medeltidens välbevakade dokumentsamlingar som understödde makten till dagens välutvecklade och datoriserade arkivväsen. Åhörarna fick därmed en god bild av vilka olika arkivsamlingar som finns att tillgå i Karlstad och vad dessa kan innehålla. Peter re-

dogjorde också för t ex handskriftsarkiv, domstolshandlingar, bouppteckningar, mm som viktiga källor och gav en rad exempel på mycket gamla och originella handlingar han hittat.

Därefter var det dags för arkivarie Helena Rödger att presentera de arkiv som finns på Värmlands Museum. Hon började med att ge en översikt av museets organisation, de olika enheternas uppgifter och vilka samlingar som finns. Enheten för kulturhistoria har uppdraget att samla, vårda, bevara och visa det gamla och det nya. Som stöd för detta arbete har museet bl a en omfattande samling av foton, konst, föremål, böcker och olika arkiv. Materialet används i det dagliga arbetet men även allmänheten kan vända sig hit och få hjälp att söka uppgifter i t ex personarkiv, företags- och föreningsarkiv, släktutredningar, inventeringar och inte minst i bland den dokumentation och de rapporter som museet tar fram. Helena hade även lastat en vagn med några kulturhistoriskt värdefulla rariteter ur museets arkiv som åhörarna med stort intresse fick beskåda.

Efter Helenas framförande tog fotograf Lars Sjöqvist vid och presenterade museets omfattande fotoarkiv närmare. Här finns flera äldre fotosamlingar från t ex karlstadsfotograferna Anna Ollson, Karl Nyström, Dan Gunner och Greens foto. Eftersom museets uppdrag också är att dokumentera samtiden har även en stor samling med egna foton byggts upp under åren. Sammanlagt finns ca 1 miljon bilder varav 18 000 finns i en sökbar databas. Intresserade kan själv söka via internet och beställa utskrifter eller digitala kopior.

Den sista presentationen i hörsalen framfördes av Erik Gustavson som är föreståndare för Sverige Amerika Centret (som tidigare hette Emigrantregistret). I deras samlingar finns olika arkiv kring den stora utvandringen från Sverige under 1800-talet och tidiga 1900-talet. Det kan vara uppgifter från kyrkoarkiv, passagerarlistor, emigrantskildringar, foto, brev, tidningsklipp, litteratur och liknande. Man har också tillgång till kyrkböcker över Värmlands församlingar och befolkningsregistret från 1890-talet. Materialet är sökbar i databaser i Sverige och USA och är en viktig källa för migrationsforskning men också en viktig resurs för släktutredningar.



Antikvarie Mattias Libeck delade inte bara ut Värmlands Museums diplom för god byggnadsvård 2010 utan presenterade även Kulturarvsgårdens föredragshållare. Till vänster historiker Peter Olausson och ovan fotograf Lars Sjöqvist.

I museets foajé hade de institutioner som ingår i samarbetet med Arkivcentrum dukat upp informationsmaterial om de olika arkiven. Lena Fjellborg och Jon Räftegård från Karlstads kommunarkiv berättade för intresserade besökare bl a om att arkivet innehåller handlingar från 1863 och framåt och är en viktig källa för forskning kring Karlstads utveckling. Från Landstingsarkivet

fanns Inga Kullgren på plats och berättade att deras arkiv innehåller handlingar från landstingets hälso- och sjukvård, de äldsta från 1763. Här finns material från vårdcentraler, sjukhus, tandvård, vårdskolor, folkhögskolor, mm och även från t ex landstingsstyrelsen och nuvarande landstingsfullmäktige.

Berit Sande från Folkrörelsernas arkiv för Värmland informerade besökarna om de tre hyllkilometer material de förvaltar. Här finns arkivhandlingar från mer än 6 000 värmländska föreningar inom olika intresseområden som frikyrkor, fackföreningar, folkbildning och kulturföreningar, nykterhetsrörelsen, idrottsrörelsen, politiska partier, m fl. Dessutom finns ett hundratal arkiv efter föreningsaktiva värmlänningar och Karlstads Stifts- och Läroverksbiblioteks handskriftsamling (med bl a medeltida handlingar). I beståndet ingår också ett stort antal fotografier, föreningsfilmer och nästan 5 000 registrerade affischer.



Sverige Amerika Centrets föreståndare Erik Gustavson och arkivarie Helena Røjder i hörsalen.

Förutom en orientering om ovanstående institutioner fick besökarna även information om Värmlandsarkiv som förvarar och tillgängliggör handlingar från företags- och privatpersoner. Man arbetar också med utbildningar, problemlösningar och rådgivning när det gäller dokument- och informationshantering.

Karlstad Lever och Karlstads hembygdsförening hade under dagen dukat upp bokbord i museets foajé. Inger Falk och Sverre Nyrén från Hembygdsföreningen sålde stadsdelsböcker och informerade om sin verksamhet och vid Karlstad Levers bord gav Pererik Ekeberg och Elisabet Larberg information till besökarna.

På Stadsbiblioteket tog Bengt Åkerblom emot i Värmlandsrummet där han visade besökare tillrätta bland de nära 14 000 volymerna med värmlandslitteratur. Han berättade också om Stiftsbibliotekets samlingar som omfattar ca 2 500 skrifter från 1491 och framåt. Många av böckerna är mycket sällsynta och hålls därför för det mesta väl inlåsta. Bengt hade dagen till ära lastat en bokvagn med exempel på rariteter ur biblioteket som han visade för besökarna.

Förutom de som nämnts ovan bidrog ytterligare enskilda personer och medarbetare inom de olika medverkande föreningarna och organisationerna på olika sätt med sitt ideella arbete och engagemang för att göra Kulturarvsdagen till ett uppskattat och välbesökt arrangemang. Sammanlagt varett 25-tal personer varit involverade i förberedelser och genomförande och som med gemensamma krafter inte bara levandegjort arkivverksamheten på ett mångfacetterat sätt utan även visat på att det är mycket lättare än många tror att ta del av arkivsamlingarna. Arrangörer var förutom Föreningen Karlstad Lever: Arkivcentrum (dvs Värmlandsarkiv, Folkrörelsernas arkiv,

Karlstads kommunarkiv, Landstingsarkivet och Sverige Amerika Centret), Karlstads-Gillet, Karlstads Hembygdsförening, Värmlands Museum och Stadsbiblioteket samt Karlstads kommuns kultur- och fritidsnämnd och stadsbyggnadsförvaltning som givit ekonomiskt stöd.

Lokal pressbevakning och annonsering

Lokala tidningar och media (12 st) erhöll skriftligt informationsmaterial vecka 35. Pressen inbjöds till en sent bestämd informationsträff den 9 september på museet där de kommande diplommot-tagarna avslöjades i förväg och Kulturarvsdagens programpunkter presenterades. Förutom re-presentanter för årets byggnadsvårdare deltog Mattias Libeck, Helena Røjder, Marie Stenström, Peter Olausson och Hans Olsson vid pressträffen där Nya Wermlands-Tidningen och Värmlands Folkblad hörsammade inbjudan.

Den 10 september publicerade både NWT och VF artiklar både i pappersupplagan och på nätet där såväl de diplomerade "Årets byggnadsvårdare" och det kommande arrangemanget presenterades. De lokala medias bevakning inför arrangemanget var således ganska god. Även annonser infördes lördagen den 11 september i NWT och VF. Den uppföljande bevakningen bestod av korta referat med bilder i NWT och VF den 13 september.

Affischer , informationsmaterial, mm

I huvudsak användes det egna utformade programbladet för marknadsföringen. En upplaga på 150 ex i A4-format spreds från mitten av augusti via Värmlands Museum och Turistbyrån. I slutet av augusti gjordes utskick via kultur- och fritidsnämndens veckoutskick (415 ex i A4-format), till Föreningen Karlstad Levers medlemmar (280 ex i A4), till Gjuteriets PR-nät (30 ex i A4) och till enskilda och föreningar med anknytning till lokalhistoria (10 ex i A4). Ytterligare en mindre upplaga blad fanns tillgängliga för spridning under Kulturarvsdagen. Programmet lades också ut som utskriftsvänlig PDF-fil på Internet via Karlstads Levers hemsida (www.karlstadlever.nu) redan i augusti tillsammans med övrig information om dagen och länk till Riksantikvarieämbetet. Programmet eller länkar till detta lades även ut på medarrangerande föreningars hemsida. Arrangemanget annonserades också via kommunens evenemangsdatabas på Internet.

Antal besökare

Sammantaget kan man glädjande konstatera att arrangemanget lockade totalt ca 150 personer an-förandena i hörsalen och i Värmlandsrummet.. Under dagen var det även en jämn ström av besö-kare till de ordinarie aktiviteterna på museet. Man kan förmoda att ett antal av dessa också tog del av informationen som gavs vid de olika borden i museets foajé varför den verkliga besöksiffran förmodligen är högre än de räknade.

Ekonomi

Kostnaderna för arrangemanget kunde hållas låga tack vare ett stort ideellt engagemang från medarrangörer och enskilda personer. För första gången på många år gick intäkter och kostnader i stort sett jämt upp vilket t ex kan jämföras med förra årets underskott på 4 900 kr. Preliminära intäkter och kostnader nedan redovisas inklusive moms.

Intäkter

Stöd från kultur- o fritidsnämnden och stadsbyggnadsförv.	8 000
Finansiering med egna medel (preliminärt beräknat)	<u>0</u>
Prel. intäkter vid arrangemanget	8 000

Kostnader

Tryck av programblad A4 (565 ex)	599
Egen kopiering programblad (375 ex)	150
Utskick via kultur- o fritidsnämndens veckoutskick	250
Porton för medlemsutskick och PR utskick 335 st à 5:-	1 675
Tillkommande portokostnader (till medverkande, media, m fl)	130
Annonser i VF (lördag 11/9)	2 175
Annonser i NWT (lördag 11/9)	2 698
Övriga kostnader (förbrukningsmtrl, mm)	<u>180</u>
Prel. kostnad för arrangemanget	7 857

Erfarenheter

Planeringsarbetet inför Kulturhusens dag följde i stort samma mall som tidigare år. Föredragshållare och medarbetarna vid de olika medverkande föreningarna organiserade och genomförde sina aktiviteter. Föreningen Karlstad Lever fungerade som planeringssamordnare och skötte praktiska detaljer som framställning av trycksaker, marknadsföring, mm. medan Värmlands museum stod för kontakterna med media och logistiken på museet. Totalt var ca 25 personer på ett eller annat sätt direkt engagerade i förberedelse- och genomförandearbetet. I syfte att möjliggöra för enskilda besökare att ta del av alla programpunkter under dagen genomfördes aktiviteterna med viss tidsmarginal. Tidpunkt för diplomutdelningen kom dock inte med i programbladet. Detta löstes genom att dagen istället inleddes med denna programpunkt. Marknadsföringen var utformad för en relativt bred målgrupp men spreds också via kanaler som var mer riktade (föreningar och organisationer och enskilda med förmodat intresse för temat) vilket förmodligen givit ett bra utfall. Utskick av affischer via kultur- och fritidsförvaltningen är en bra och välriktad kanal eftersom informationen anslås på de flesta publika anslagstavlor i kommunen.

Utfallet för publiceringen på Internet är svårt att bedöma men många av de besök som gjordes på Karlstad Levers hemsida under vecka 36 och 37, kom via länkar från kommunens evenemangskalender, medarrangerande föreningars och Riksantikvariens hemsida. Annonskostnaderna är höga och effekten är osäker. Föreningen valde ändå i år att annonsera i VF och NWT. Modellen med små annonser med upplysning om starttid och översiktliga programrubriker och information om var det fullständiga programmet fanns att hämta via olika kanaler, innebar att annonskostnaderna kunde hållas relativt låga. Tidningsartiklar inför arrangemang ger stor genomslagskraft. Lokaltidningarnas intresse att ”tuta” för arrangemanget var i år tillfredsställande och relativt stort mediautrymme gavs med artiklar i NWT och VF. Två uppföljande reportage publicerades också. Man kan glädjande konstatera att Kulturarvsdagen blev ett trevligt och uppskattat arrangemang med ca 150 besökare. En succé som möjliggjordes tack vare ett stort engagemang både från arrangerande föreningar, organisationer och enskilda personer.

Sammanställt 2010-09-27 av

Hans Olsson, Föreningen Karlstad Lever

